

7 Kanta-Häme

7.1 Kuntatyytit ja kulttuuripalvelujen sijainti

Kanta-Hämeen maakunnassa on 11 kuntaa, joista kolme (Forssa, Hämeenlinna ja Riihimäki) ovat kaupungeja. Väkiluvultaan maakunta on Manner-Suomen maakunnista kuudenneksi pienin. Kanta-Hämeen maakuntakeskus on Hämeenlinna.

Maaseutumainen Ypäjä on maakunnan ainoa kunta, jossa ei ole tarjolla kartassa 7.1 tarkasteltavia kulttuuripalveluita. Kanta-Hämeessä ei toimi lainkaan valtionosuutta saavia orkestereita. Lahden kaupungin-orkesteri Sinfonia Lahti konsertoi kuitenkin säännöllisesti Hämeenlinnan Verkatehtaalla. Lahden kaupunginorkesterille myönnettiin vuonna 2011 opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämää harkinnanvaraista valtionavustusta alueelliseen konserttitoimintaan. Avustusta voidaan myöntää alueellisesti merkittäville teattereille tai orkestereille esimerkiksi kiertuetoiminnasta aiheutuviin menoihin.

Valtaosa Kanta-Hämeen tarkasteltavista kulttuuripalveluista on keskittynyt maakunnan kaupunkimaisista kunnista Hämeenlinnaan ja Riihimäelle (Kartta 7.1). Riihimäellä toimii useampia valtionosuuslaitoksia kuin maakuntakeskus Hämeenlinnassa. Maakunnan kolmannessa kaupunkimaisessa kunnassa Forssassa sekä taajaan asutussa Hattulassa toimii kummassakin yksi valtionosuusmuseo.

Taulukko 7.1.

KANTA-HÄME	
Kuntien lukumäärä	Kaupunkimaiset: 3 kpl Taajaan asutut: 2 kpl Maaseutumaiset: 6 kpl Yhteensä: 11 kpl
Väkiluku	174 833
Väestötiheys	33,6 as./km ²
Kokonaispinta-ala	5 707,6 km ²
Valtionosuuslaitokset	Valtionosuusmuseot: 9 kpl (19 425,9 as./museo) Valtionosuusteatterit: 2 kpl (87 416,5 as./teatteri) Valtionosuusorkesterit: -
Valtionavustusta saavat valtakunnalliset kulttuuritapahtumat	5 kpl (Irish Festival in Finland -tapahtuma eri puolilla Suomea, Kanta-Hämeessä Forssassa ja Hämeenlinnassa) (34 966,6 as./tapahtuma)
Taiteen perusopetuksen päätoimipisteet	18 kpl (9 712,9 as./päätoimipiste)
Taiteen aluekeskukset	1
Alueellinen taidetoimikunta	Hämeen taidetoimikunta (toimialue: Kanta-Häme, Päijät-Häme)
Kulttuuritoimialan työllisten osuus alueen kaikista työllisistä (%)	3,22%

Valtionavustusta saavia valtakunnallisia kulttuuritapahtumia järjestetään vain Kanta-Hämeen kaupunkimaisissa kunnissa. Eniten tarkasteltavia tapahtumia järjestetään maakuntakeskus Hämeenlinnassa (neljä tapahtumaa). Forssassa ja Riihimäellä järjestetään kummassakin yhtä valtionavustusta saavaa kulttuuritapahtumaa.

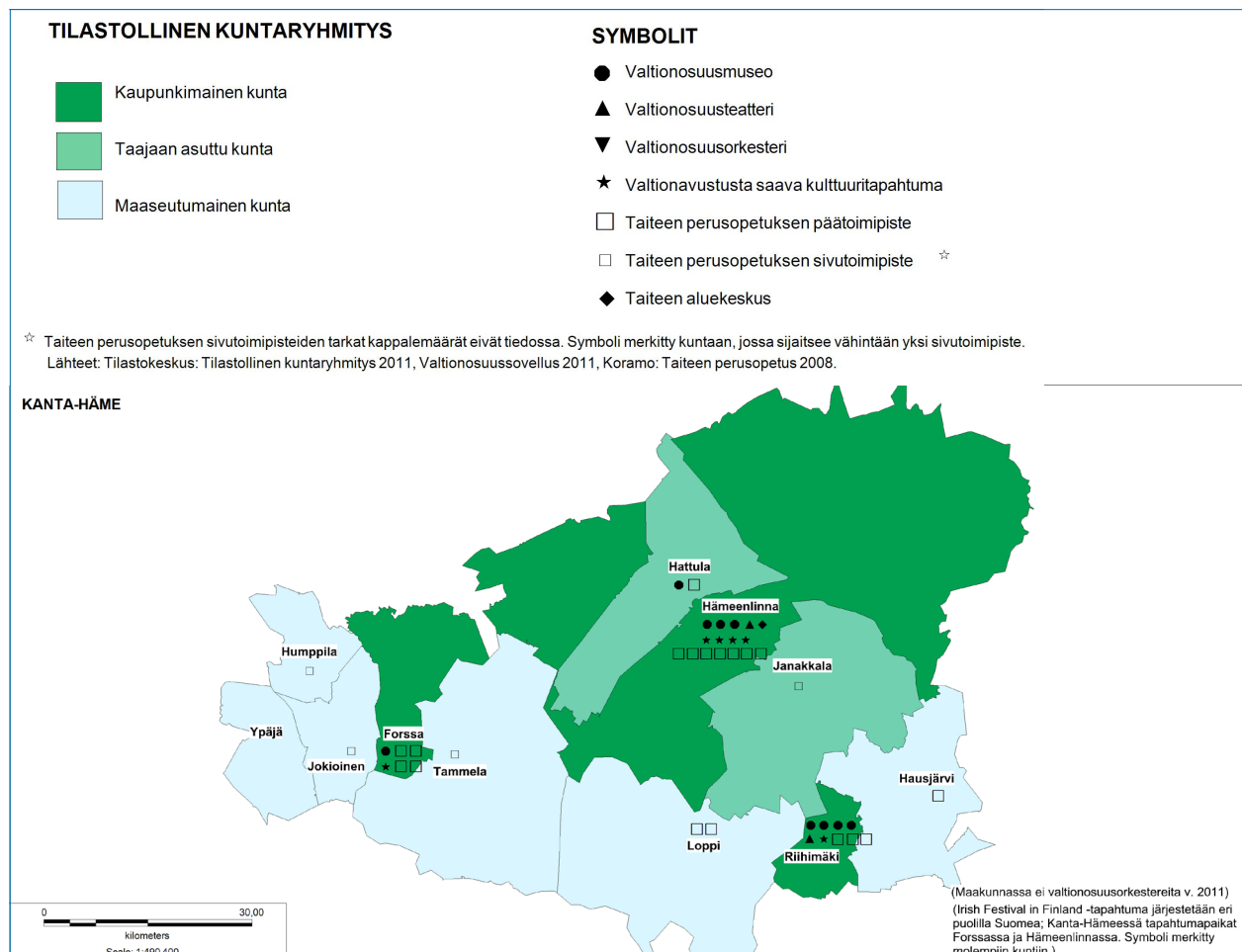
Valtaosa taiteen perusopetuksen päätoimipisteistä toimii Kanta-Hämeen kaupunkimaisissa kunnissa. Päätoimipisteitä sijaitsee kuitenkin myös taajaan asutussa Hattulassa sekä maaseutumaisissa Hausjärven ja Lopen kunnissa.

Maakunnan ainoa taiteen aluekeskus on Hämeenlinnassa toimiva Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX. ARX-verkosto on hämeenlinnalaisten lapsille ja nuorille kulttuurisisältöjä tuottavien toimijoiden keskittymä, johon kuuluu 16 toimijaa. Taidetoimikuntana Kanta-Hämeen alueella toimii Hämeen taidetoimikunta, jonka toimialuetta on Kanta-Hämeen lisäksi Päijät-Hämeen maakunta.

7.2 Yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset ja kulttuuripalvelujen sijainti

Yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset olivat vuonna 2009 maakunnan korkeimmat maakuntakeskus Hämeenlinnassa (51 €/asukas), jonne valtaosa tarkasteltavista kulttuuripalveluista on keskittynyt (Kartta 7.2). Maakunnan kahdessa muussa kaupunkimaisessa kunnassa yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset olivat huomattavasti matalammat: Forssassa ja Riihimäellä nettokustannukset olivat 8 €/asukas. Yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset olivat 8 €/asukas myös Lopella, jossa toimii tarkasteltavista kulttuuripalveluista kaksi taiteen perusopetuksen päätoimipistettä.

Yleisen kulttuuritoimen asukaskohtaiset nettokustannukset olivat maakunnan matalimmat Hausjärven (1 €/asukas) ja Jokioisten (2 €/asukas) kunnissa.

Kartta 7.1. Kulttuuripalvelujen sijainti kuntatyypeittäin Kanta-Hämeessä

Kummankin naapurissa sijaitsee runsaasti tarkasteltavia palveluja tarjoava kunta: Jokioisten naapurikunta on Forssa ja Hausjärven Riihimäki. Matkaa naapurikaupunkien palveluihin kertyy kunnista alle 30 kilometriä.

Ypäjällä ei ole tarjolla kartassa 7.2 tarkasteltavia kulttuuripalveluja. Kunnan yleisen kulttuuritoiminnan nettokustannukset ovat kuitenkin Kanta-Hämeen kunnista neljänneksi korkeimmat (12 €/asukas).

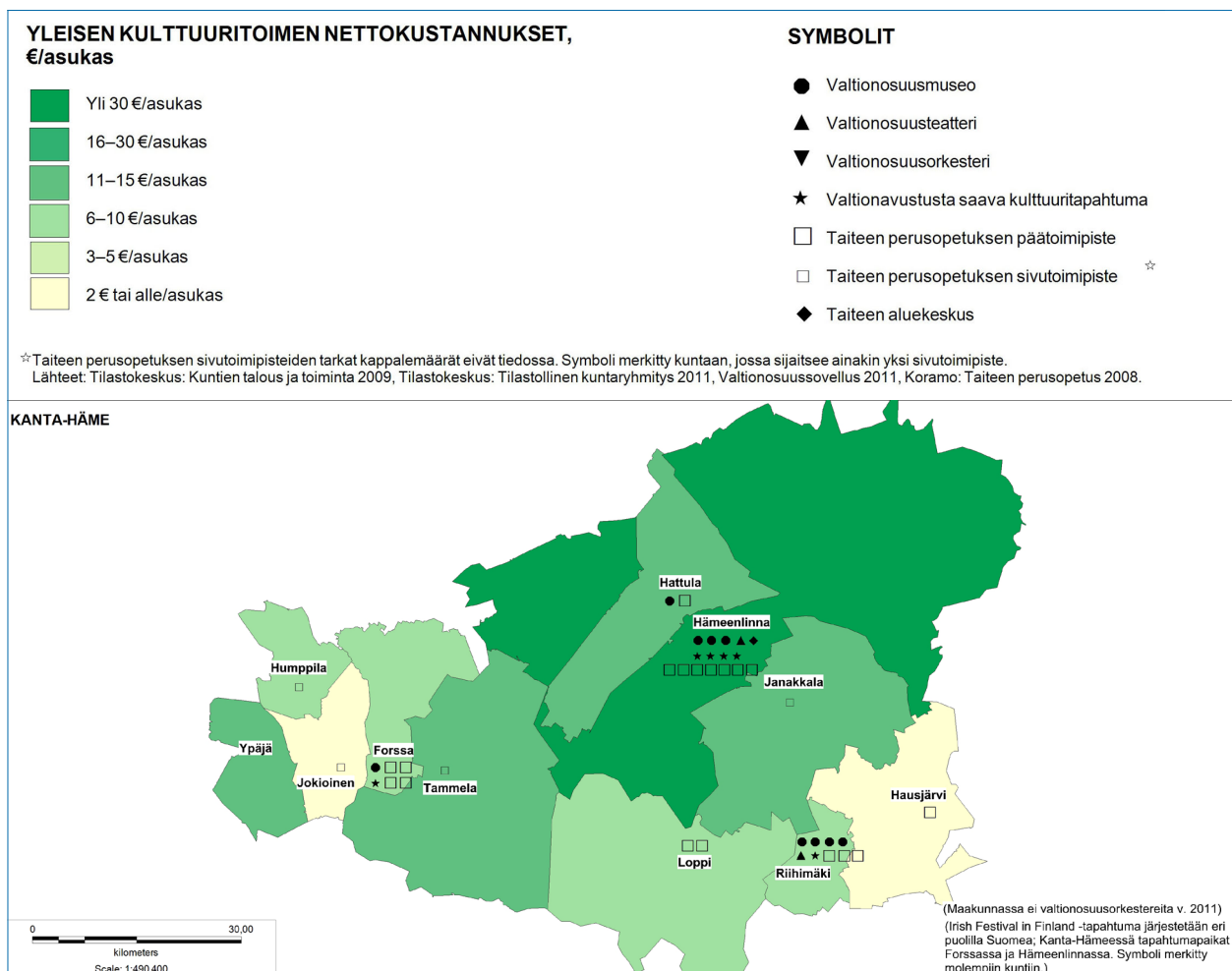
7.3 Valtionosuuslaitosten (museot, teatterit ja orkesterit) sijainti

Valtaosa Kanta-Hämeen valtionosuuslaitoksista toimii asukasluvultaan maakunnan suurimmissa kaupungeissa Hämeenlinnassa ja Riihimäellä (Kartta 7.3). Riihimäellä valtionosuuslaitoksia on useampia

kuin maakuntakeskus Hämeenlinnassa. Muista maakunnan kunnista valtionosuuslaitoksia toimii kaupunkimaisessa Forssassa ja taajaan asutussa Hattulassa. Forssa on asukasluvultaan maakunnan kolmanneksi suurin ja Hattula viidenneksi suurin kunta.

Valtionosuusmuseoiden palvelut ovat valtionosuuslaitoksista kattavimmin Kanta-Hämeen maakunnan asukkaiden alueellisesti saavutettavissa (Kartta 7.4): alueellista saavutettavuutta kuvaavat kehät kattavat valtionosuusmuseoiden osalta lähes koko Kanta-Hämeen maakunnan. Kanta-Hämeessä toimivien museoiden lisäksi maakunnan lähikunnissa toimii useita valtionosuusmuseoita, joiden palvelut ovat 30 kilometrin säteellä saavutettavissa osasta Kanta-Hämeen kuntia.

Valtionosuusteattereita toimii Kanta-Hämeessä Hämeenlinnassa (Hämeenlinnan kaupunginteatteri) ja

Kartta 7.2. Yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset ja kulttuuripalvelujen sijainti

Riihimäellä (Riihimäen teatteri) (Kartta 7.5). Näiden tarjoamat palvelut ovat tarkasteluetäisyydellä saavutettavissa lähinnä naapurikunnista käsin. Valtionosuusorkestereita maakunnassa ei toimi, mutta esimerkiksi Sinfonia Lahti järjestää Hämeenlinnassa säännöllistä konserttitoimintaa. Lisäksi Hyvinkään Orkesterin palvelut ovat saavutettavissa 30 kilometrin säteellä osasta maakunnan eteläosan kuntia (Kartta 7.6).

7.4 Valtionavustusta saavien valtakunnallisten kulttuuritapahtumien sijainti

Valtionavustusta saavia kulttuuritapahtumia järjestetään Kanta-Hämeessä asukasluvultaan maakunnan suurimmissa kunnissa Hämeenlinnassa, Riihimäellä ja Forssassa (Kartta 7.7). Useimpia valtionavustusta saavia tapahtumia toimii Hämeenlinnassa (neljä tapahtumaa). Riihimäellä ja Forssassa toimii kummassakin yksi tarkasteltava tapahtuma.

Lähikunnissa valtionavustusta saavia kulttuuritapahtumia järjestetään useassa kunnassa: Järvenpäässä (kaksi tapahtumaa) sekä Hollolassa, Nurmijärvellä, Urjalassa ja Valkeakoskella (kussakin yksi tapahtuma).

Alueellista saavutettavuutta 30 kilometrin säteellä kuvaavat kehät kattavat valtionavustusta saavien kulttuuritapahtumien osalta lähes koko Kanta-Hämeen maakunnan (Kartta 7.8).

7.5 Taiteen perusopetuksen toimipisteiden sijainti

Ypäjää lukuun ottamatta kaikissa Kanta-Hämeen kunnissa toimii taiteen perusopetuksen pää- tai sivutoimipiste (Kartta 7.9). Hämeenlinnassa päätoimipisteitä toimii eniten, ja myös opetustarjonta on maakunnan kunnista monipuolisinta (Kartta 7.10). Useampia päätoimipisteitä toimii Hämeenlinnan lisäksi Forssassa, Riihimäellä ja Lopella. Näissä kunnissa asuu yli puolet maakunnan 7–15-vuotiaista. Janakkalassa, jossa ikäluokkaan kuuluvia on maakunnan kunnista kolmanneksi eniten, toimii taiteen perusopetuksen päätoimipisteen sijaan ainakin yksi sivutoimipiste.

Taiteen perusopetuksen asukaskohtaiset nettokustannukset olivat vuonna 2009 maakunnan kunnista korkeimmat Forssassa (51 €/asukas) ja Riihimäellä

(38 €/asukas). Sen sijaan Hämeenlinnassa, jossa päätoimipisteitä on eniten, kustannukset ovat Ypäjän ohella maakunnan matalimpia (6 €/asukas). Kustannustieto puuttui Hattulan ja Hausjärven kohdalta. Lopella asukaskohtaiset kustannukset pyöristyivät noltaan (nettokustannukset -0,49 €/asukas).

7.6 Kulttuuriala kansalaisopistoissa

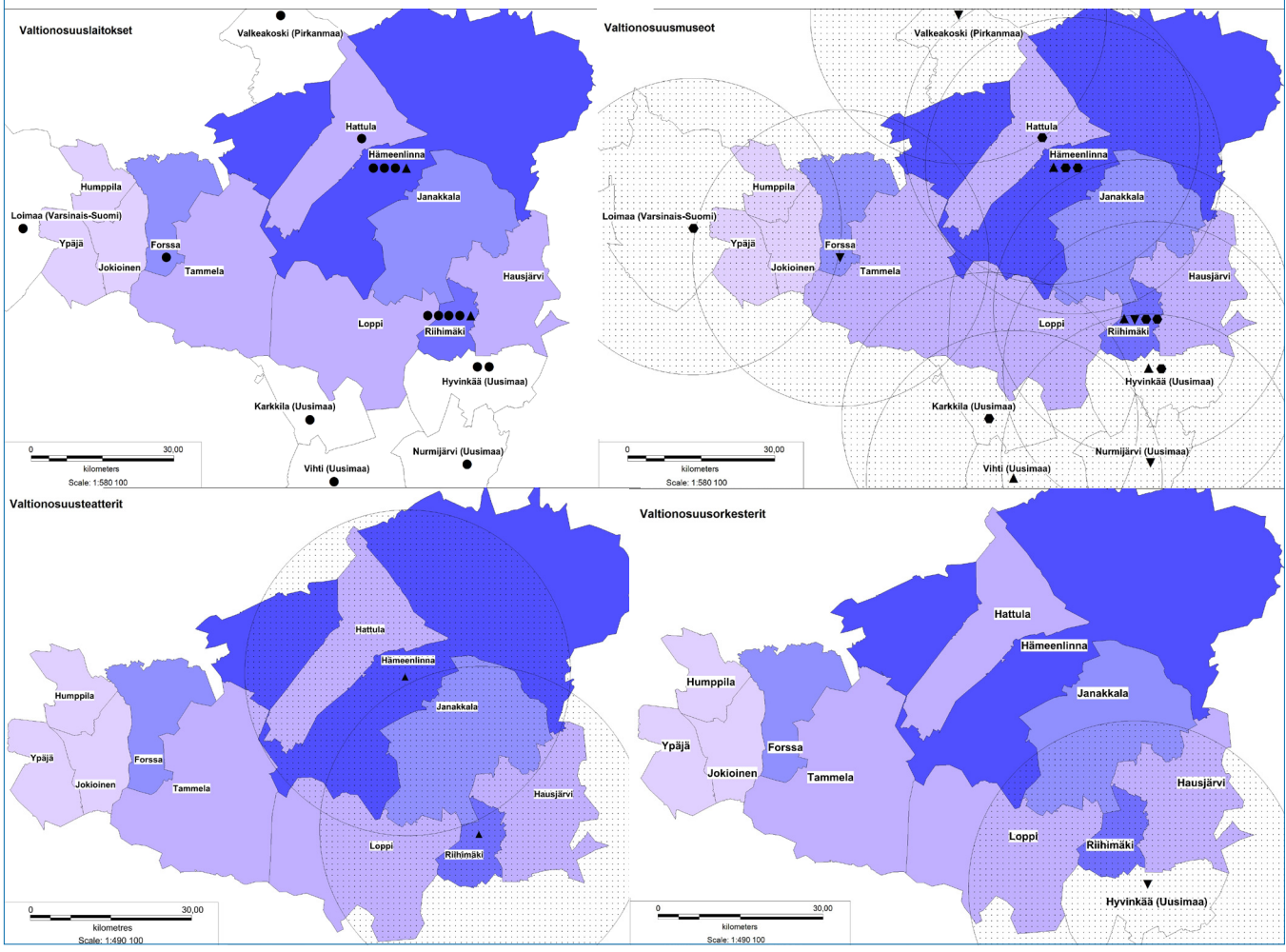
Kansalaisopistojen vapaan sivistystyön asukaskohtaiset nettokustannukset (Kartta 7.11) olivat vuonna 2009 maakunnan korkeimmat Hausjärven kunnassa (32 €/asukas), jossa tarkasteltavat yleisen kulttuuritoimen, museoiden, teattereiden ja orkestereiden sekä kirjaston yhteenlasketut kustannukset (Kartta 7.17) olivat maakunnan toiseksi matalimmat. Kansalaisopistojen vapaan sivistystyön kustannukset kuuluivat maakunnan korkeimpiin myös Forssassa (30 €/asukas), Humppilassa (29 €/asukas) ja Ypäjällä (29 €/asukas). Forssassa ja Humppilassa myös yhteenlasketut kustannukset kuuluivat maakunnan korkeimpiin. Humppilassa taas yhteenlasketut kustannukset olivat maakunnan kolmanneksi matalimmat.

Kaikkiaan kansalaisopistojen vapaan sivistystyön nettokustannukset olivat Kanta-Hämeessä maan keskiarvoa matalammat: Kanta-Hämeen kuntien keskiarvo oli 20,4 €/asukas, kun koko maan kuntien keskiarvo oli 29,2 €/asukas.

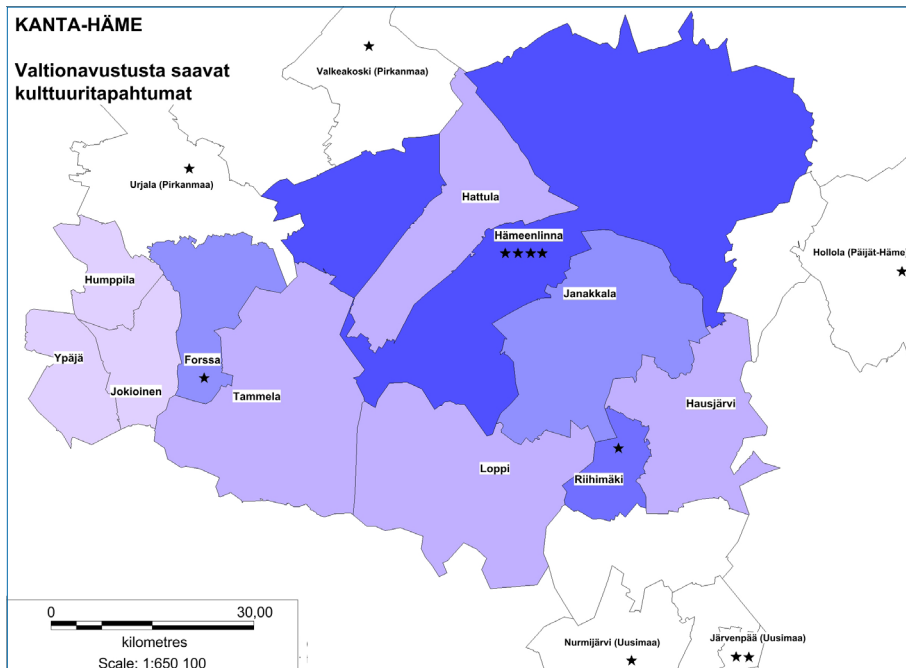
Kansalaisopistojen vapaan sivistystyön nettokustannukset olivat maakunnan matalimmat Hämeenlinnan (6 €/asukas), Hattulan (8 €/asukas) ja Janakkalan (8 €/asukas) kunnissa. Näiden alueella toimii Vanajaveden opisto, jonka päätoimipaikka on Hämeenlinna. Vanajaveden opistossa kulttuurialan opetustuntien osuus kaikista opiston opetustunneista oli maakunnassa toimivista kansalaisopistoista matalin (51,7 %). Korkein kulttuurialan opetustuntien osuus kaikista opetustunneista oli Lopen opistossa (84,3 %).

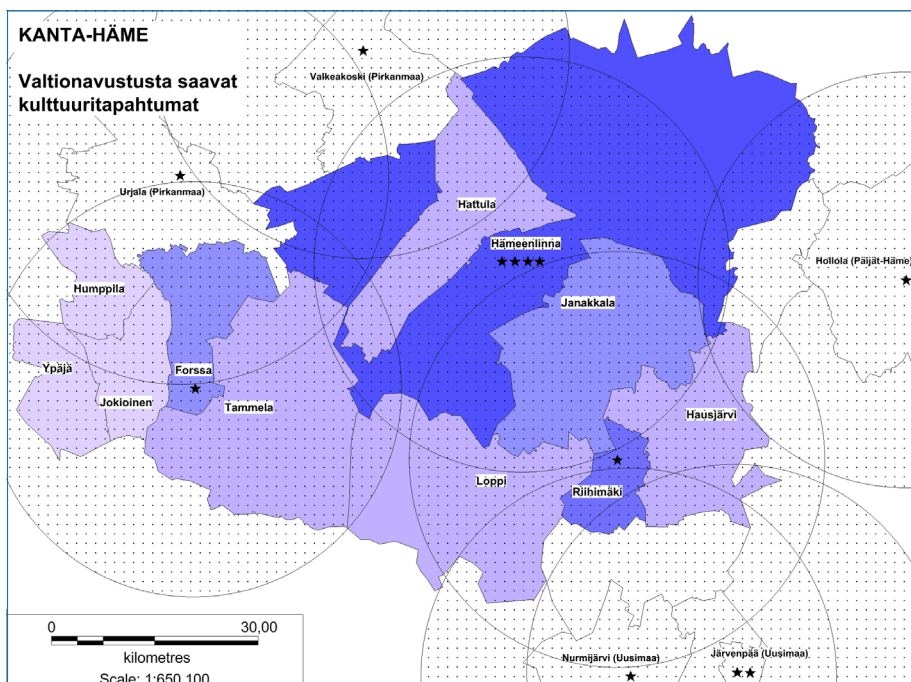
Lähteet: Kunnat.net; Kunnat suuruusjärjestyksessä asukasluvun 31.12.2010 mukaan; Valtionosuusovellus 2011; Museotilasto 2009.

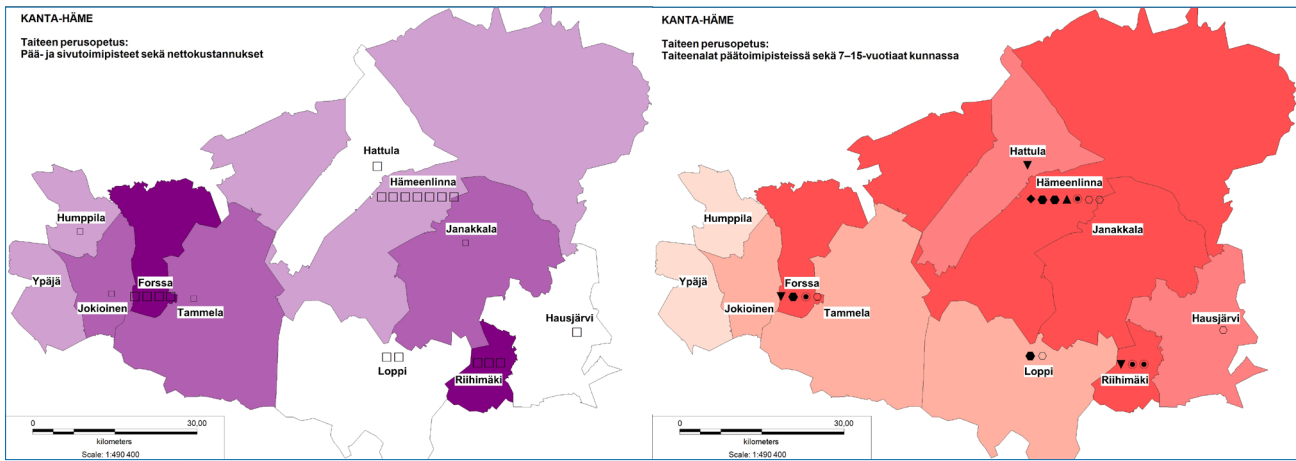
Kartat 7.3–7.6. Asukkaat sekä valtionosuuslaitokset Kanta-Hämeessä ja lähikunnissa: 7.3) kaikki valtionosuuslaitokset, 7.4) valtionosuusmuseot 30 kilometrin säteellä, 7.5) valtionosuusteatterit 30 kilometrin säteellä sekä 7.6) valtionosuusorkesterit 30 kilometrin säteellä

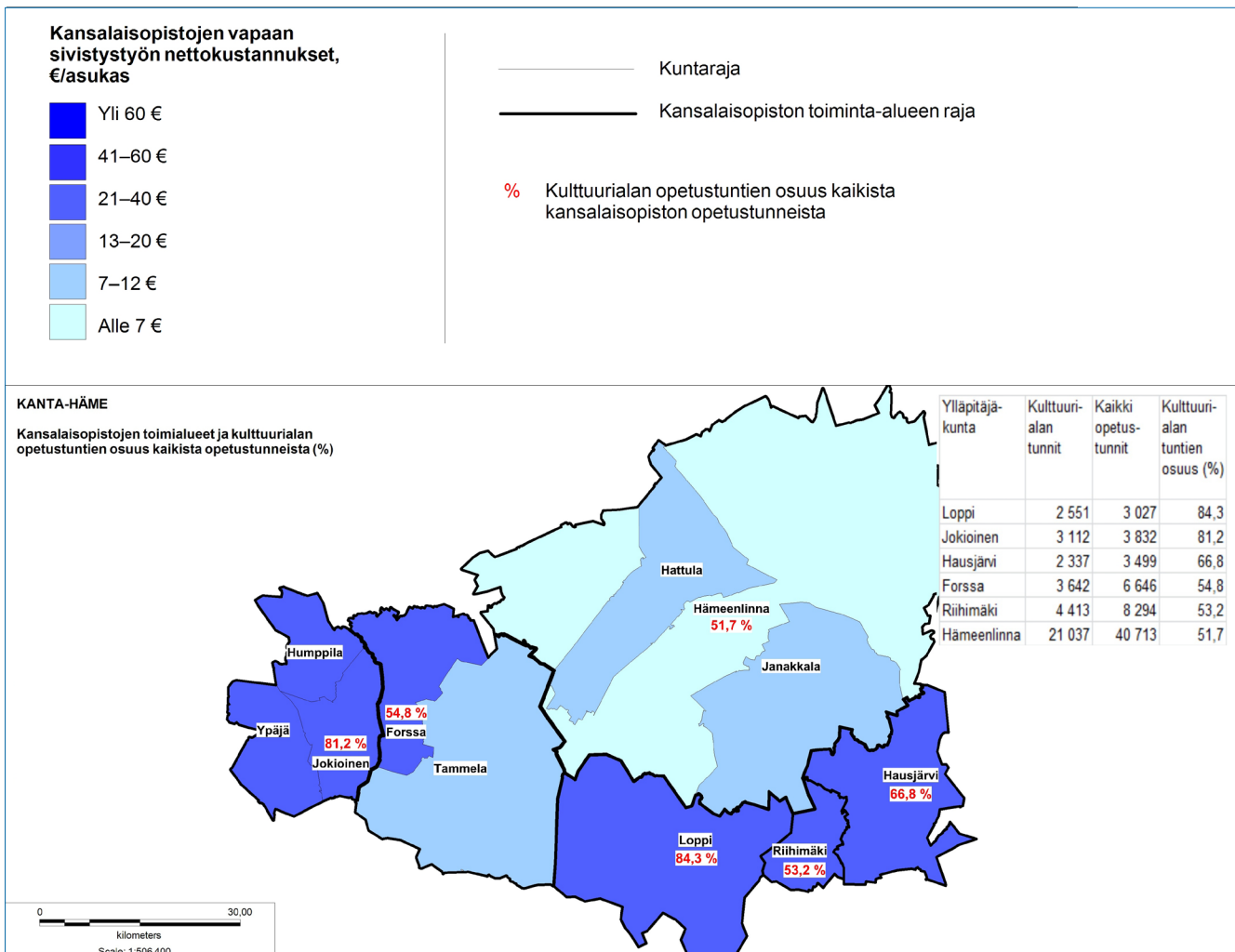
Kartta 7.7. Valtionavustusta saavat kulttuuritapahtumat Kanta-Hämeessä ja lähikunnissa.⁵

Kartta 7.8. Valtionavustusta saavat kulttuuritapahtumat Kanta-Hämeessä ja lähikunnissa 30 kilometrin säteellä

Kartta 7.9–7.10. Taiteen perusopetus Kanta-Hämeessä: 7.9) taiteen perusopetuksen pää- ja sivutoimipisteet sekä taiteen perusopetuksen nettokustannukset, 7.10) taiteen perusopetuksen päätoimipisteiden taiteenalat ja 7–15-vuotiaat kunnassa.

Kartta 7.11. Kansalaisopistot ja kulttuurialan opetustunnit Kanta-Hämeessä

7.7 Yleisen kulttuuritoimen työntekijät

Kanta-Hämeessä yleisen kulttuuritoimen päätoimisia työntekijöitä työskentelee kolmessa asukasluvultaan maakunnan suurimpiin kuuluvassa kunnassa: Hämeenlinnassa, Janakkalassa ja Riihimäellä (Kartta 7.12). Näissä kunnissa asukaskohtaiset yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset vaihtelivat vuonna 2009 huomattavasti. Yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset olivat korkeimmat Hämeenlinnassa (51 €). Janakkalassa nettokustannukset olivat 12 €/asukas ja Riihimäellä 8 €/asukas.

Forssa on asukasluvultaan maakunnan kolmanneksi suurin kaupunki. Yleiseen kulttuuritoimeen kohdistui kaupungissa kuitenkin maakunnan kunnista viidenneksi vähiten henkilötyövuosia (0,35) (Kartta 7.13). Matalin yleiseen kulttuuritoimeen kohdistuvien henkilötyövuosien määrä oli Hausjärvellä, jossa henkilötyövuosien määräksi oli ilmoitettu 0.

7.8 Kulttuurin nettokustannukset

Yleisen kulttuuritoimen asukaskohtaiset nettokustannukset olivat vuonna 2009 maakunnan korkeimmat maakuntakeskus Hämeenlinnassa (51 €/asukas) (Kartta 7.14). Seuraavaksi korkeimmat nettokustannukset olivat Hämeenlinnan naapurikunnassa Tammelassa (13 €/asukas), jossa on tarkasteltavista palveluista tarjolla taiteen perusopetusta. Matalimmat yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset olivat Hausjärvellä (1 €/asukas) ja Jokioisilla (2 €/asukas). Ypäjällä, jossa ei ole tarjolla kartoissa 7.1 ja 7.2 tarkasteltavia kulttuuripalveluja, yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset olivat Janakkalan ohella maakunnan kolmanneksi korkeimmat (12 €/asukas).

Yhteenlasketut yleisen kulttuuritoimen sekä museoiden, teattereiden ja orkestereiden nettokustannukset (Kartta 7.15) olivat huomattavasti muita maakunnan kuntia korkeammat Hämeenlinnassa (97 €/asukas) ja Riihimäellä (87 €/asukas), joissa toimii valtaosa maakunnan valtionosuuslaitoksista. Matalimmat yhteenlasketut kustannukset olivat Hausjärvellä ja Jokioisilla (2 €/asukas), jossa museoiden, teattereiden ja orkestereiden asukaskohtaiset nettokustannukset olivat nolla euroa.

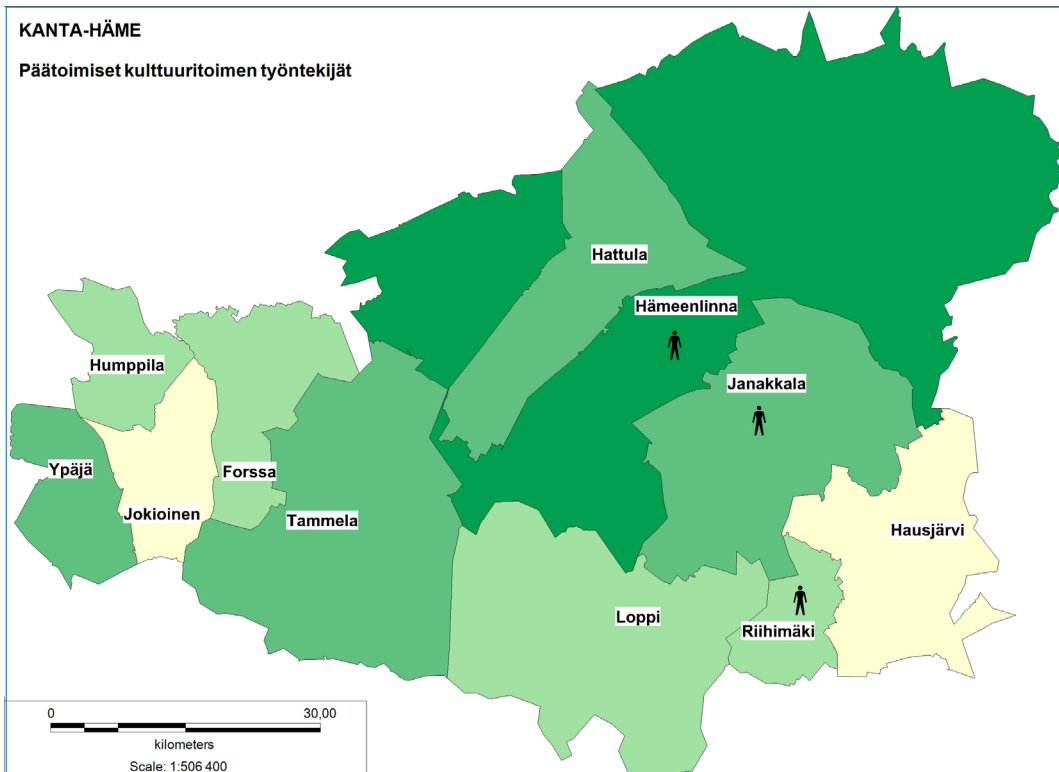
Kirjaston asukaskohtaiset nettokustannukset (Kartta 7.16) olivat huomattavasti muita maakunnan kuntia korkeammat Ypäjällä (72 €/asukas), jossa myös yleisen kulttuuritoimen asukaskohtaiset nettokustannukset kuuluivat maakunnan korkeimpiin. Muissa maakunnan kunnissa kirjaston nettokustannukset vaihtelivat välillä 46–54 €/asukas. Matalimmat kirjaston nettokustannukset olivat Jokioisilla, jossa myös yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset kuuluivat maakunnan matalimpiin.

Yhteenlasketut yleisen kulttuuritoimen, museoiden, teattereiden ja orkestereiden sekä kirjaston asukaskohtaiset nettokustannukset (Kartta 7.17) olivat maakunnan korkeimmat Hämeenlinnassa (146 €/asukas) ja Riihimäellä (141 €/asukas). Hämeenlinnassa kirjaston nettokustannukset kuuluivat maakunnan matalimpiin, mutta yleisen kulttuuritoimen ja etenkin museoiden, teattereiden ja orkestereiden nettokustannukset olivat korkeat. Yhteenlasketut nettokustannukset olivat kolmanneksi korkeimmat Ypäjällä (84 €/asukas), jossa ei ole tarjolla mitään tarkastelluista kulttuuripalveluista. Matalimmat yhteenlasketut kustannukset olivat Jokioisilla (48 €/asukas). Kunnassa kaikki tarkastellut asukaskohtaiset nettokustannukset kuuluivat maakunnan matalimpiin.

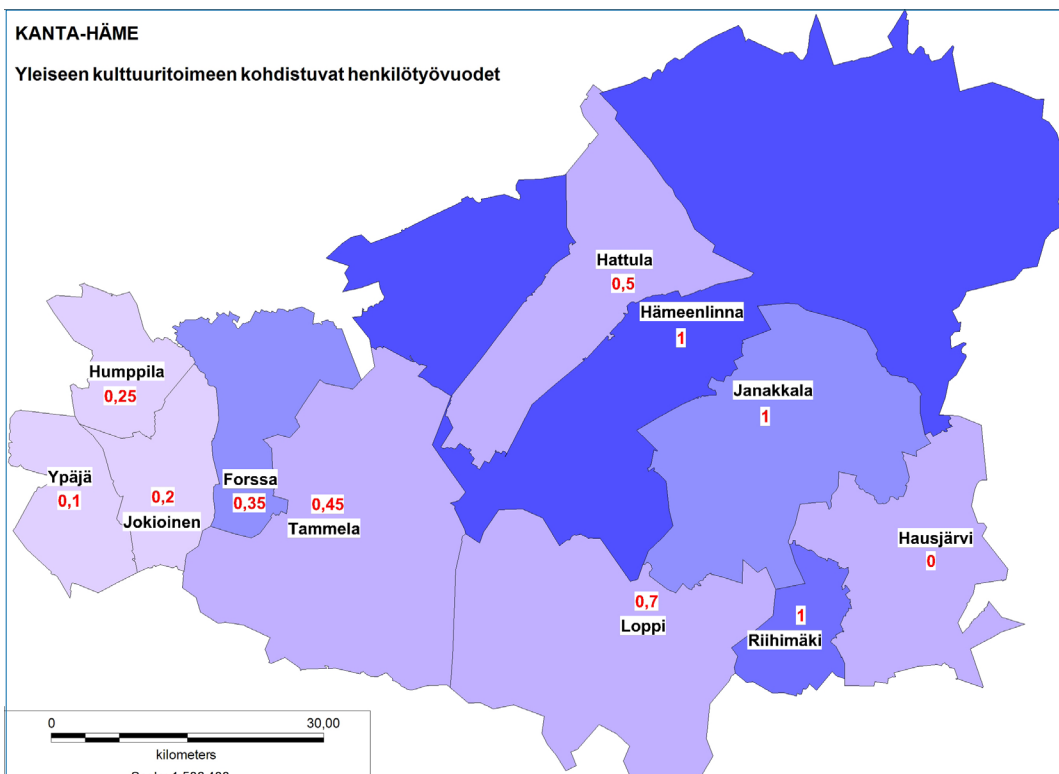
Edellä tarkastellut taiteen perusopetuksen asukaskohtaiset nettokustannukset (Kartta 7.9) olivat maakunnan matalimpia Hämeenlinnassa ja Ypäjällä (6 €/asukas), joissa taas yhteenlasketut yleisen kulttuuritoimen, museoiden, teattereiden ja orkestereiden sekä kirjaston asukaskohtaiset nettokustannukset (Kartta 7.17) olivat maakunnan korkeimpia.

Hausjärvellä, jossa taiteen perusopetuksen asukaskohtaiset nettokustannukset olivat 0 €/asukas, myös yhteenlasketut kustannukset olivat maakunnan toiseksi matalimmat. Kuitenkin kunnan kansalaisopistojen vapaan sivistystyön asukaskohtaiset nettokustannukset (Kartta 7.11) olivat maakunnan kunnista korkeimmat (32 €/asukas).

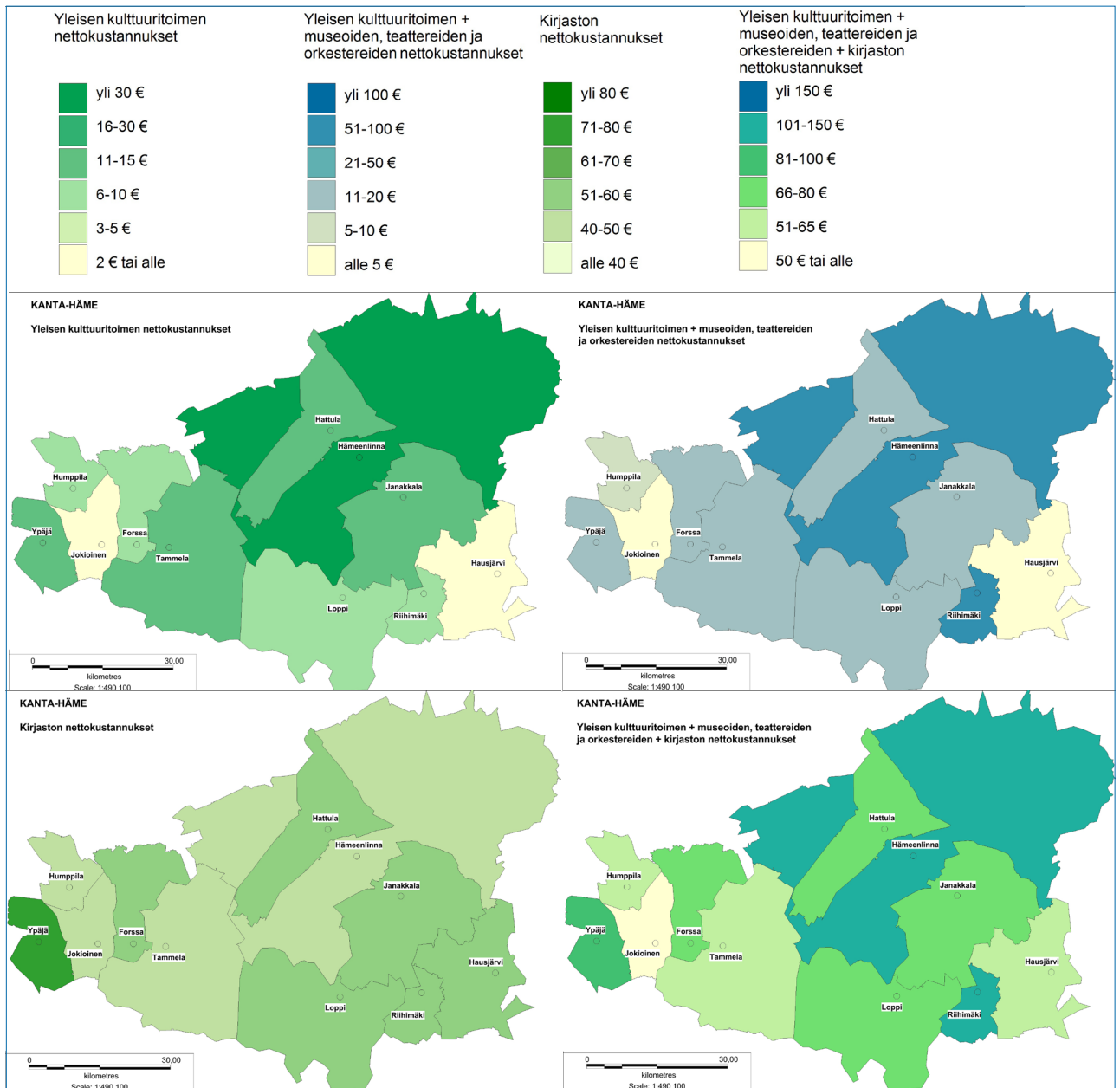

Kartta 7.12. Päätoimiset yleisen kulttuuritoimen työntekijät ja yleisen kulttuuritoimen nettokustannukset

Kartta 7.13. Yleiseen kulttuuritoimeen kohdistuvat henkilötyövuodet (kaikki kulttuuritoimen työntekijät yhteensä)

Kartat 7.14–7.17. Asukaskohtaiset nettokustannukset Kanta-Hämeessä: 7.14) yleinen kulttuuritoimi, 7.15) yleinen kulttuuritoimi + museot, teatterit ja orkesterit, 7.16) kirjasto, 7.17) yleinen kulttuuritoimi + museot, teatterit ja orkesterit + kirjasto

Taulukko 7.2

Kunta	Nettokustannukset, €/asukas						Asukkaat 31.12.2010	7–15- vuotiaat	Päätoimiset yl. kulttuuri- toimen työntekijät	Yl. kulttuuri- toimeen kohdistuvat henkilö- työvuodet yhteensä
	Yl. kult- tuuri- toimi	Yl. kulttuuri- toimi + museot, teatterit ja orkesterit	Kir- jasto	Yl. kulttuuri- toimi + museot, teatterit ja orkesterit + kirjasto	Taiteen perus- opetus	Kan- salais- opis- tojen vapaa sivis- tystyö				
Forssa	8	19	52	71	51	30	17 904	1534	-	0,35
Hattula	11	18	54	72	Ei tietoa	8	9 657	1090	-	0,5
Hausjärvi	1	2	53	55	Ei tietoa	32	8 815	1066	-	0
Humppila	6	9	50	59	7	29	2 506	276	-	0,25
Hämeenlinna	51	97	49	146	6	6	66 829	6344	1	1
Janakkala	12	14	52	66	10	8	16 892	1989	1	1
Jokioinen	2	2	46	48	12	25	5 720	738	-	0,2
Loppi	8	13	54	67	0	23	8 273	997	-	0,7
Riihimäki	8	87	54	141	38	22	28 803	2865	1	1
Tammela	13	13	48	61	12	12	6 591	762	-	0,45
Ypäjä	12	12	72	84	6	29	2 565	255	-	0,1